

Bas HAMERS

ORCID: 0000-0003-2320-7429

Univerzita Palackého v Olomouci

Persiflages van *Jiskefet* als lesondersteuning

Abstract

The satirical television series *Jiskefet* ran from 1990 to 2005 at the VPRO channel. While the popular satirical television series *Kooten & De Bie* focused more on political parody, *Jiskefet* was more absurdist and mainly made parodies of certain subcultures. In this article, I want to look at how these timeless parodies can be used as course materials. Not only is *Jiskefet* itself part of Dutch culture, but the parodies also magnify typical Dutch cultural elements. Examples include student associations, the culture of voluntary work, nursing homes that often appear in the news, and the office culture with the inevitable lunch box and office humor. Furthermore, the parodies constitute interesting linguistic material in the form of neologisms, which have enriched the Dutch language and will also be discussed here. Finally, the fact that stereotypes and prejudices are used in parodies offers the possibility of discussing the subject with students.

Keywords: parody, *Jiskefet*, satire, cultural elements, lesson support, stereotypes.

1. Inleiding

Satire uit een ander land in een vreemde taal is voor NVT-studenten vaak moeilijk te begrijpen. Niet alleen de taalcompetenties kunnen hierbij nog een hindernis vormen; de NVT-student dient vooral te beschikken over voldoende achtergrondkennis van het betreffende land en de bijbehorende cultuur. Zo zijn de persiflages van het satirische televisieprogramma *Jiskefet* moeilijk te volgen zonder kennis van bijvoorbeeld het stereotype van de proletische Amsterdammer, de brallende corpsstudent, de flauwe kantoorhumor en de eindeloos vergaderende vrijwilligers in ‘de provincie’.

Aangezien het bij persiflage gaat om “bespotting door navolging met sterke overdrijving van een of meer trekken van het voorbeeld” (Van Dale, “Persiflage” 2021), lijkt dit een geschikt middel tot introductie en nadere bespreking van een specifiek cultureel element van de betreffende maatschappij of subcultuur. Juist

door de uitvergroting van stereotypen, zijn deze door studenten makkelijker te herkennen. Op basis van deze stereotypen kan er vervolgens overgegaan worden tot de behandeling en nuancering van het betreffende cultureelspecifieke element. Zo leert de student niet eerst de benodigde achtergrondkennis om satire te begrijpen, maar leert de student door middel van satire meer over de culturele achtergrond. Essentieel hierbij is dat door discussie en nuancering het stereotype wordt besproken. Zoals later beschreven, gaat het hier zowel om satire als lesondersteuning en voert tot discussie, als om een introductie tot Nederlandse satire in de vorm van *Jiskefet*.

In deze bijdrage wordt aan de hand van twee series van *Jiskefet* getoond hoe dit toegepast kan worden in lessen voor NVT-studenten. Niet alleen zullen hier cultuurspecifieke elementen aan bod komen, ook worden de uit deze series afkomstige neologismen die het Nederlands hebben verrijkt, besproken. Bovendien wordt gekeken naar hoe stereotypen als uitgangspunt kunnen dienen voor discussies over hedendaagse kwesties.

De serie “Kerstens, Kamphuys & Van Binsbergen” van *Jiskefet*, al snel meer bekend onder de naam “De Lullo’s”, is een persiflage op het studentencorps en het studentenverenigingsleven. Alhoewel deze serie al in 1995 uitgezonden werd, is het nog steeds actueel, gezien enkele incidenten met studentencorpora in de afgelopen jaren. In de serie “Debiteuren/Crediteuren” wordt het kantoorleven gepersifleerd. Deze serie werd uitgezonden tussen 1995 en 1998, maar ook hier geldt dat het een tijdloos thema is. Deze twee series zijn niet alleen gebouwd op stereotypen, op hun beurt hebben ze ook de Nederlandse taal verrijkt met enkele woorden en uitdrukkingen die zo de stereotypering weer versterken.

Na een beknopt overzicht van het Nederlandse satirische televisielandschap en in het bijzonder van “Van Kooten en De Bie”, volgt een korte beschrijving van de opkomst van het satirische programma *Jiskefet* en de drie makers ervan. Vervolgens worden de twee series nader bekeken en worden de mogelijkheden tot lesondersteuning besproken.

2. Satirisch televisielandschap

Om *Jiskefet* in een context te plaatsen, worden enkele van de populairste satirische programma’s vanaf het begin van de Nederlandse televisie besproken. Aangezien “Van Kooten en De Bie” geldt als het meest legendarische satirische programma en omdat dit in tijd voorafgaat aan *Jiskefet*, met een gedeeltelijke overlapping, zal op dit programma dieper ingegaan worden.

Van 1963 tot 1966 werd *Zo is het toevallig ook nog ’s een keer* uitgezonden door de VARA. Het programma was gebaseerd op het Engelse *That Was The Week That Was*, dat door Mies Bouwman (1929–2018) was ontdekt in Engeland. Bouwman

werd ook een van de boegbeelden van het programma. Doel van het programma was om tegen de heilige huisjes van de jaren zestig aan te schoppen, die destijds nog stevig overeind stonden (Andere Tijden 2021). De uitzending van 4 januari 1964 bijvoorbeeld bracht een golf van verontwaardiging teweeg in gelovig Nederland. In de sketch “Beeldreligie”, een persiflage op het *Onze Vader*, werd in bijbelse bewoordingen de televisieverslaving op de hak genomen. Dit leidde vervolgens tot Kamervragen, polarisatie onder de Nederlanders en ernstige bedreigingen aan het adres van Bouwman (2021).

Farce Majeur was een tweewekelijks satirisch programma van de *NRCV* dat in de periodes 1966–1976 en 1983–1987 werd uitgezonden. In het programma werd vooral een loopje genomen met politici en de actualiteit. Dit zorgde soms ook tot controverses, zoals een hekeldicht over vaccinatie tegen kinderverlamming (Van den Hanenberg 2005).

Een naam die onlosmakelijk is verbonden met absurdistische humor en satire, is die van Wim T. Schippers (*1942). Een van zijn creaties is *De Fred Haché Show*, een programma dat in 1971–1972 te zien was op televisie. Niet alleen het regelmatige terugkerende vrouwelijk naakt leidde tot controverse, de sketch waarin een spruitjesschillende koningin Juliana wordt geïnterviewd leidde zelfs tot Kamervragen vanwege vermeende majesteitsschennis, een ander heilig huisje in die tijd (Lips 2019). In *De Fred Haché Show* waren er gastoptredens van onder anderen Kees van Kooten en Wim de Bie, die een paar jaar later eigen programma’s gingen maken. Vanwege de impact van deze programma’s en vanwege het feit dat *Jiskefet* op televisie verschijnt in de periode dat satire op televisie door Kees van Kooten en Wim de Bie wordt gedomineerd, komen we hier verder in dit hoofdstuk nader op terug.

In de jaren rond de eeuwwisseling was *Kopspijkers* een van de meest bekeken programma’s. Tussen 1995–2005 presenteerde Jack Spijkerman (*1948) voor de *VARA* dit gevarieerde programma met als elke week terugkerend onderdeel de door cabaretiers geïmiteerde bekende Nederlanders (politici, leden van het Koninklijk Huis) die actuele kwesties bespreken.

Het werpen van een satirische blik op actualiteiten zien we nog sterker terug in het tussen 2014–2021 door de *VPRO* uitgezonden *Zondag met Lubach*. Op de zondagavond werd door Arjen Lubach (*1979) een satirische blik geworpen op actuele politieke en maatschappelijke kwesties. Deze kritische blik kon ook daadwerkelijk consequenties hebben in politiek Nederland, zoals communicatiewetenschapper Mark Boukes (UvA) heeft onderzocht: “Het programma heeft laten zien dat satire invloed kan hebben. *Zondag met Lubach* deed vaak een *call to action*, zoals wij dat noemen: een oproep aan het publiek of een bewind om actie te ondernemen. Het meest bijzondere voorbeeld daarvan was de petitie tegen ‘de sleepwet’” (De Jager 2021).

Voordat *Jiskefet* nader wordt besproken, keren we terug naar het eerder genoemde duo Kees van Kooten en Wim de Bie. Als in september 1990 *Jiskefet* van start gaat en wordt aangekondigd als satirisch programma, wordt het satirische televisielandschap gedomineerd door Kees van Kooten (*1941) en Wim de Bie (*1939). Dit duo was van 1974 tot 1998 de vaste satirische prik van de progressieve *VPRO* op zondagavond met programma's als *Het Simplisties Verbond*, *Koot en Bie*, *Van Kooten en De Bie* en *Keek op de Week*. Het duo gaat verder dan alleen het bespreken van de actualiteiten en staat vooral bekend om hun parodieën in de vorm van regelmatig terugkerende typetjes als Jacobse en Van Es, Oost-Europadeskundige Dr. Clavan en wethouder Tjolk Hekking van de fictieve gemeente Juinen. De typetjes Jacobse en Van Es namen met hun fictieve partij *De tegenpartij* populistische partijen als de extreem-rechtse Centruumpartij van Hans Janmaat op de korrel met slogans als “De Partij voor alle Nederlanders die niet meer tegen Nederland kenne” en “Geen gezeik, iedereen rijk”. Zoals later ook zal blijken bij de bespreking van *Jiskefet*, valt hier de tijdloosheid van hun satire op. Alhoewel het hier gaat om sketches uit de jaren 70 en 80, wordt er nog steeds naar verwezen. Richard Groothuizen, de auteur van de *Koot & Bie Encyclopedie*, zegt hierover:

In 1979 boekten Jacobse & Van Es groot succes met de Tegenpartij, de politieke partij voor ‘alle Nederlanders die niet meer tegen Nederland kenne’. Altijd als ik sindsdien de opkomst heb gezien van politici als Rita Verdonk, Geert Wilders of Thierry Baudet, moest ik aan Jacobse & Van Es denken. Om de zoveel jaar zie je iemand opstaan om in de politiek het geluid van het volk te vertegenwoordigen. Het is van alle tijden (Henquet 2020).

Niet alleen de landelijke politiek werd geparodieerd, ook de lokale politiek werd op de hak genomen. Dit zien we bijvoorbeeld terug in het typetje Tjolk Hekking, de wethouder van het fictieve Juinen die zich voor de camera steeds op de voorgrond dringt voor de burgemeester om zo in de schijnwerpers te staan. In de politiek wordt nog regelmatig verwezen naar de fictieve, aandachtzoekende Hekking, in negatieve of positieve zin. Bij politicus Melanie Schultz gebeurt dat in de postieve zin: “Schultz is geen wethouder Hekking van Juinen, belust op aandacht” (“Alles doorstaan maar geen liefde geogst” 2021). Ook de politieke commentatoren en deskundigen van deze tijd ontkomen niet aan Van Kooten en De Bie. De Oost-Europadeskundige Dr. Clavan, die na de val van de Berlijnse Muur ‘technisch werkloos’ was geworden, is een stereotype geworden voor de overvloed aan deskundigen die aanschuiven bij actualiteiten- en praatprogramma's. Ook hier wijst Groothuizen weer op het tijdloze karakter van dit typetje: “Ook in de coronacrisis zie ik regelmatig een dr. Clavan-achtig type opduiken. Vorige week nog werd op tv een professor een vraag gesteld over het nieuwe vaccin. Die man ging de vraag heel stroperig en traag herformuleren. Er kwam geen antwoord. Toen dacht ik: heeft hij Van Kooten en de Bie nooit gezien?” (Henquet 2020).

In maart 1998 was de laatste reguliere uitzending van “Van Kooten en De Bie”. Hierna zijn ze echter wel actief gebleven en hebben ze nog enkele speciale uitzendingen verzorgd.

3. *Jiskefet*

Als op 7 september 1990 de eerste aflevering van *Jiskefet* is uitgezonden, schrijft recensent Henk van Gelder van *NRC-Handelsblad*:

Ik heb een nieuw Nederlands televisieprogramma gezien dat buitengewoon leuk is. Het heet *Jiskefet*, hetgeen waarschijnlijk niets betekent, en het is gemaakt volgens de formule van *Monty Python's Flying Circus* – een uitermate voor de hand liggende vergelijking die echter in dit geval onvermijdelijk is. Een half uur lang is een volstrekt onvoorspelbare reeks scènes te zien, zonder enig onderling verband en uiteenlopend van genre: er zitten persiflages tussen, absurde sketches en schitterende staaltjes typeringskunst (Van Gelder, “*Jiskefet*: amusant en absurd”).

Jiskefet bestond uit Kees Prins (*1956), Michiel Romeyn (*1955) en Herman Koch (*1953) met een aantal vaste gasten en werd uitgezonden door de *VPRO*, bekend als progressieve omroep. Kees Prins heeft de Academie voor Kleinkunst gevolgd en is nog steeds actief als regisseur, acteur en theatermaker. Ook Michiel Romeyn heeft met de Rietveldacademie een artistieke achtergrond en is nog actief als acteur. Herman Koch beleefde in 1989 zijn literaire debuut en is nog steeds een veel gelezen schrijver. Aangezien zijn bestseller *Het Diner* in veel talen vertaald is, zal hij bij veel studenten neerlandistiek extra muros bekend zijn.

Jiskefet begon als sketchesprogramma. Gezien de absurditeit van de sketches, is de vergelijking met *Monty Python* al snel gemaakt, al was Michiel Romeyn het daar niet mee eens:

De mensen die *Jiskefet* niet snappen, refereren aan iets wat ze ook niet begrepen. *Jiskefet* moet je zien als een programma dat wij maken voor vrienden en bekenden. Als ik dan hoor dat er iedere week enkele honderdduizenden kijkers zijn, kan ik stellen dat wij een grote vriendenkring hebben (“Irritatie” 1994).

Naast de absurde sketches, passeert net als bij “Van Kooten en De Bie” een hele reeks typetjes de revue. Michiel Romeyn zette bijvoorbeeld in de sketches van “Johnny en Willie” een Amsterdamse proleet neer en ook zijn typetje van de Amsterdamse Ajax-vader die tekeergaat tegen zijn jonge zoontje die weggestuurd is bij Ajax, is een klassieker in de Nederlandse humor.

Vanaf 1995 gaat *Jiskefet* zich ook richten op regelmatig terugkerende langere sketches, die later ook onafhankelijke series zullen vormen. Het gaat hier om persiflages op bepaalde maatschappelijke groepen of subculturen. Ik zal me hier richten op de twee bekendste, namelijk “Debiteuren/Crediteuren” en “Kerstens, Kamphuis & Van Binsbergen”, al snel meer bekend onder de naam “De Lullo’s”, en bespreken hoe deze series als lesondersteuning gebruikt kunnen worden.

4. “Debiteuren/Crediteuren”

“Debiteuren/Crediteuren” was te zien van 1995 tot 1998 en is een persiflage op het kantoorleven. Edgar (Kees Prins), Jos (Herman Koch) en collega Storm (Michiel Romeyn) werken op de financiële afdeling – vandaar de naam “Debiteuren/Crediteuren” – en worden van koffie voorzien door de enigszins tragische juffrouw Jannie (Annet Malherbe). In elke aflevering keren vaste onderdelen terug: de naïeve Edgar die ’s ochtends begint met de krant lezen, de lolbroek Jos die binnenkomt en opent met een mop die steevast begint met “Ik stond daarnet op de tramhalte”, de ietwat afwezige Juffrouw Jannie die langskomt met de koffie, het bespreken van de inhoud van het broodtrommeltje en de pseudo-macho Storm die vanuit een ander kantoor binnenloopt en sterke verhalen begint te vertellen. Dit zijn allemaal ingrediënten die menig werknemer ook vandaag de dag zal herkennen. Ook ruim 20 jaar later wordt er nog naar verwezen: “Als Jos, Edgar, Storm en Juffrouw Jannie anno 2016 nog niet met pensioen zijn, dan zeggen de kantoorliefhebbers uit de tv-serie *Debiteuren Crediteuren* dezer dagen waarschijnlijk ‘Goeiesmorgens!’ tegen hun werkcoach bij het UWV” (Witteman 2016). NVT-studenten krijgen door “Debiteuren/Crediteuren” niet alleen een uitvergroot, stereotiep beeld van het kantoorleven op zich, ook worden er specifieke Nederlandse cultuurelementen uitvergroot. Enkele hiervan zullen hieronder nader besproken worden.

a. De broodlunch

Een vast onderdeel van elke aflevering van “Debiteuren/Crediteuren” is het bespreken van de inhoud van de broodtrommeltjes van Edgar en Jos. Dit begint steevast met de vraag van Edgar “Wat heb jij d’r op” (*Jiskefet*, “Debiteuren Crediteuren 1”) waarop Jos de belegde boterhammen onderzoekt en al het fruit met de woorden “toedeledokie!” in de vuilnisbak deponert. Het broodtrommeltje met belegde boterhammen is kenmerkend voor Nederland, al is dit geen algemeen gebruik. In tegenstelling tot veel andere landen, wordt de warme, en dus belangrijkste maaltijd ’s avonds genuttigd. Menig NVT-student die een periode in Nederland heeft doorgebracht, heeft met dit fenomeen kennis kunnen maken.

b. Koffie

Koffie is onlosmakelijk verbonden met het kantoorleven in Nederland. In “Debiteuren/Crediteuren” is de komst van de koffiedame, juffrouw Jannie, dan ook een vast onderdeel. Zij komt steevast binnen met de groet “Goeiesmorgens heren” (*Jiskefet*, “Debiteuren Crediteuren 1”), waarna ook het bij de koffie geserveerde koekje wordt besproken. De functie van koffiejuffrouw is in de meeste bedrijven

uitgestorven. In plaats daarvan is de koffiemachine gekomen, een centrale plaats waar het laatste nieuws en de laatste roddels worden doorgenomen met de collega's. De frase "het gesprek van de dag bij de koffiemachine" is daarom ook een min of meer vaste uitdrukking geworden. Het neologisme "Juffrouw Jannie" is wel opgenomen in Van Dale: "prototype van een kantoormedewerkster die (ook) geregeld koffie haalt of brengt, m.n. een koffie- of buffetjuffrouw genoemd naar een personage uit de tv-serie *Debiteuren Crediteuren* (1995–1998) van *Jiskefet*" (Van Dale, "Juffrouw Jannie" 2021). Ook de groet "Goeiesmorgens deze morgen" is opgenomen in Van Dale: "verbastering van goeiemorgen, geïntroduceerd en/of gepopulariseerd dankzij de serie *Debiteuren Crediteuren* (1995–1998) van *Jiskefet*" (Van Dale, "Goeiesmorgens deze morgen" 2021). Hieruit blijkt al dat deze door *Jiskefet* geïntroduceerde groet veel navolging vond in het echte kantoorleven en dat juist de gepersifleerde subcultuur de uitvergroete elementen overneemt uit de persiflage.

c. Sinterklaas

NVT-studenten zijn bekend met het Nederlandse Sinterklaasfeest en de kwestie rond Zwarte Piet. De meeste vakgroepen in de regio hebben namelijk een eigen Sinterklaasviering met de studenten. Het Sinterklaasfeest staat vooral bekend als een kinderfeest. Onder volwassenen wordt het echter ook volop gevierd, zowel binnen familiekring als op de werkvloer. In de aflevering "Heerlijk Avondje" (*Jiskefet*, "Debiteuren Crediteuren 2") zien we hier voorbeelden van.

Kinderen die niet meer in Sinterklaas geloven en volwassenen maken voor het Sinterklaasfeest surprises voor elkaar. Een surprise is een ludieke verpakking van een cadeau, die meestal iets te maken heeft met een bepaalde karaktertrek, hobby of ander kenmerk van de ontvanger. In "Heerlijk Avondje" vertelt Edgar aan zijn collega Jos over de surprise die hij voor zijn tante heeft gemaakt. Uit zijn verhaal blijkt ook dat een gebrek aan inspiratie een jaarlijks terugkerend probleem is bij het maken van surprises voor familieleden.

Enkele momenten later komt juffrouw Jannie binnen met de koffie en cadeautjes voor Edgar en Jos, terwijl ze zich quasi-verbaasd afvraagt waar die cadeautjes nou vandaan komen. Ze heeft er ook gedichtjes bij gemaakt, die echter straal genegeerd worden door Edgar en Jos. Bij surprises horen Sinterklaasgedichtjes die vaak op een grappige manier de slechte eigenschappen van de ontvanger belichten. Dit valt enigszins te vergelijken met de vandaag de dag populaire *roasts* van bekende artiesten op televisie of internet. Deze vergelijking gaat ook op voor het Sinterklaasbezoek. Binnen bedrijven wordt er vaak een ludiek Sinterklaasbezoek geregeld, waarbij werknemers door Sinterklaas aan de tand gevoeld worden over hun vermeende slechte gedrag en een opdracht moeten uitvoeren, zoals het zingen van een Sinterklaasliedje. In "Heerlijk Avondje" loopt dit ludieke

Sinterklaasbezoek volledig uit de hand, zoals binnen bedrijven de Sinterklaasviering waarschijnlijk ook weleens uitloopt op spanningen. De zichtbaar nerveuze Edgar moet bij Sinterklaas (gespeeld door cabaretier Hans Teeuwen) op schoot komen en een liedje zingen. Sinterklaas is echter niet tevreden met het resultaat en om Sinterklaas ‘vrolijk’ te maken, krijgt Edgar een opdracht, namelijk om Sinterklaas oraal te bevredigen, waarna Sinterklaas op zijn beurt voor straf van achter wordt genomen door collega Storm. Deze aflevering zorgde voor enige ophef in de media en ook *De Volkskrant* schreef: “Controversieel waren vooral de Sinterklaas-uitzending, waarin Sinterklaas zich door meneer Edgar laat pijpen en daarna voor straf door Storm van achteren wordt genomen (...)” (“Debiteuren/Crediteuren” 1995). Het feit dat Sinterklaas door cabaretier Hans Teeuwen wordt gespeeld lijkt niet toevallig. Hij staat namelijk bekend om zijn grove humor met veel expliciete beschrijvingen van en verwijzingen naar seks. Dit zien we overigens terug bij veel cabaretiers, maar ook bij satirisch programma’s als *Toren C*.

4.1. Lesondersteuning

De hierboven besproken fragmenten uit “Debiteuren/Crediteuren” kunnen als luchtige voorbereiding dienen voor bijvoorbeeld een les over werkgerelateerde culturele elementen in Nederland. Hierbij valt bijvoorbeeld te denken aan de door de coronacrisis weer opgelaaide discussie over meer thuiswerken en wat de nadelen daarvan zijn, zoals het (gedeeltelijk) wegvallen van de sociale functie van de werkplek. Het zelf moeten betalen van de koffie thuis is ook een veelbesproken kwestie in de media, zoals valt te lezen in *De Volkskrant*: “Het structurele karakter van het thuiswerken geeft te denken wie er dan voor de thuiswerkkosten moet opdraaien. Al die toiletbezoeken, stookkosten en kopjes automatenkoffie waren eerst rondjes van de zaak” (De Ruiter 2020). Het feit dat mensen zich zorgen maken over de kosten van de kopjes koffie die nu zelf moeten worden betaald, naast de stookkosten, geeft al aan welke plaats koffie inneemt in het dagelijkse leven van de gemiddelde werkende Nederlander. Verder kan het stereotype van het broodtrommeltje en de broodlunch besproken worden. Bestaat dit stereotype nog steeds?

De rol van juffrouw Jannie kan aanleiding bieden tot een discussie over de positie van de vrouw in het bedrijfsleven en over machtsmisbruik, discussies die nog steeds actueel zijn. Juffrouw Jannie wordt namelijk neergezet als een warrig, enigszins dommig typetje en wordt door Jos en Edgar nogal neerbuigend en paternalistisch behandeld. Studenten kunnen bijvoorbeeld de opdracht krijgen eerst deze stereotypen te identificeren in “Debiteuren/Crediteuren”. Op basis van deze stereotypen kan vervolgens gediscussieerd worden over hedendaagse kwesties als discriminatie op de werkvloer, het glazen plafond, machtsposities op het werk en machtsmisbruik op basis van vragen als: “Hoe groot was/is de rol van #MeToo in

het land van de student?” “Neemt de politiek maatregelen?” “Welke maatregelen zouden genomen moeten worden?” Studenten kunnen verder de opdracht krijgen op internet te zoeken naar het gebruik van juffrouw Jannie in deze context.

Het door Jos gebruikte neologisme “Toedeledokie” heeft de *Van Dale* gehaald: “sarcastisch of spottend gezegd als iets niet doorgaat of iem. iets niet krijgt” (Van Dale, “Toedeledokie” 2021), en wordt nog vaak gebruikt, ook in politiek Nederland: “Deze Catshuis-bijeenkomst maakt duidelijk hoe innig de banden met het bedrijfsleven zijn”, zegt Jesse Klaver van GroenLinks. ‘De voorkeursbehandeling is duidelijk. Rutte had tegen Unilever moeten zeggen wat hij eerder tegen Dikke Ik zei: Toedeledoki, ga jij maar lekker naar Londen’” (Korteweg 2018). Dit kan als uitgangspunt dienen bij het behandelen van sarcastische en spottende uitdrukkingen in het Nederlands en hoe deze ook steeds meer de politiek binnensluipen.

De *Jiskefet*-serie “De Dames” zal hier niet nader behandeld worden, maar kan als suggestie dienen voor een aanvulling bij werkgerelateerde culturele elementen. In “De Dames” zien we namelijk drie vrouwen in *de provincie* die spreken in een noordelijk accent en zich als vrijwilliger inzetten voor minderheidsgroepen, zoals asielzoekers en homoseksuelen. Hierbij verliezen ze zich in naïeve, paternalistische goede bedoelingen en overloze vergaderingen over banaliteiten. Bij het bespreken van de populariteit van vrijwilligerswerk in Nederland en de overlegcultuur kan dit ook als voorbereiding dienen.

5. “Kerstens, Kamphuys & Van Binsbergen” – “De Lullo’s”

Studentencorpora vormen een subcultuur die met enige regelmaat negatief in het nieuws komt, zowel in Vlaanderen als in Nederland. Het gaat hier meestal om uit de hand gelopen ontgroeningsrituelen en gedrag binnen of buiten het dispuut Universiteiten en burgemeesters dreigen in enkele gevallen zelfs met strenge maatregelen, zoals bij Vindicat in Groningen:

De burgemeester van Groningen heeft studentenvereniging Vindicat in juli bedreigd met tijdelijke sluiting als zich binnen een jaar tijd nieuwe misstanden voor zouden doen. Aanleiding was een geweldsincident op een Vindicat-feest in mei. De vereniging weigerde toen de naam van de verdachte aan de politie door te geven (Snijders 2019).

Bij een studentendoop van studentenvereniging Reuzegom van de KU Leuven viel er in 2018 zelfs een dode, Sanda Dia, waarna er sancties volgden:

Sanda Dia (20) overleed op 7 december 2018 na een extreem zwaar doopritueel van de club Reuzegom. Hij werd verplicht om liters alcohol te drinken, kreeg grote hoeveelheden visolie toegediend, er werd op hem geürineerd, en hij moest urenlang in een put met ijskoud water zitten (“KU Leuven stuurt Reuzegom-leden” 2021).

Het concept van de studentencorpora zoals we die kennen in Nederland en Vlaanderen, is in veel landen vrijwel onbekend. Voor veel NVT-studenten is het dus van toegevoegde waarde om hier aandacht aan te besteden, temeer daar het gaat om een subcultuur met een eigen jargon en rituelen.

In 1996 werd de eerste aflevering uitgezonden van “Kerstens, Kamphuys & Van Binsbergen”, een persiflage op studentencorpora en corpsstudenten. Het werd in de volksmond al snel “De Lullo’s”, naar de in de serie veel gebezigde aanspreekvorm “Lul” of “Lullo”. In het decor van een studentenhuus kunnen we de lotgevallen volgen van de grote hoeveelheden bierdrinkende corpsstudenten, ook wel corpsballen, (Herman Koch), (Kees Prins) en Van Binsbergen (Michiel Romeyn) en worden de stereotypen over de corpsstudent en over de studentencorpora uitvergroot. Enkele van deze stereotypen zullen we hier nader bekijken.

a. Vrouwonvriendelijkheid en seks

Mannelijke corpsstudenten worden nogal eens geassocieerd met een vrouwonvriendelijke houding. Voor de drie studenten in de serie lijkt alles erom te draaien zoveel mogelijk vrouwelijke dispuutleden in bed te krijgen. Dat ze hierin erg ver gaan, blijkt wel uit het feit dat Kerstens eerst de moeder van een medestudente ‘uitprobeert’ in bed waarna hij het cijfer dat hij heeft gekregen doorgeeft (een 7,5) aan een vrouwelijk dispuutlid, waarop ze een afspraakje kunnen maken. Ook Kamphuys krijgt een 7,5 van een vrouwelijk dispuutlid naast wie hij wakker wordt op de bank, alhoewel hij zich niet herinnert hoe ze heet. Onder elkaar bespreken Kerstens, Kamphuys en Van Binsbergen ook uitvoerig de kwaliteiten in bed van de vrouwelijke dispuutleden, wat steevast begint met de vraag: “Heb je nog geneukt?” (*Jiskefet*, “Lullo’s Compleet”). Alhoewel de serie in de tweede helft van de jaren negentig is gemaakt, kwamen vergelijkbare praktijken in 2016 nog in het nieuws: “Dit keer is de beurt aan de Groningse vereniging Vindicat atque Polit, met eerst een Bangalijst van ‘hete herten’ (vrouwelijke leden) voorzien van 06-nummer en de aanmoediging ze allemaal te recenseren” (Bouma 2016).

Het ‘recenseren van hete herten’ betekent hier niets anders dan het cijfers geven aan de kwaliteiten in bed van vrouwelijke dispuutleden (herten), van wie ook nog eens wordt geacht dat ze makkelijk het bed in te krijgen zijn (heet).

In een andere scène vraagt Kerstens aan Kamphuys of hij “nog heeft geneukt”, waarop Kamphuys antwoordt: “Ja, weet je wel, die kleine korte dikke... van het dispuut”. Waarop Kerstens antwoordt: “Oh ja, het biggetje” (2010). Op de website *Studenten-Woordenboek.com* (2021) zien we een andere term voor een bepaald type studente: “Waakvarken – een lelijk en dik meisje dat over haar knappere vriendinnen waakt, zodra een van haar vriendinnen de aandacht van een leuke jongen krijgen zal het waakvarken er alles aan doen om de jongen weg te jagen”. Deze term komt ook terug op andere websites met jargon van studentencorpora.

In 2018 is er door een accreditatiecommissie nog een onderzoek ingesteld naar de gang van zaken binnen Vindicat om te bepalen of er een cultuuromslag had plaatsgevonden binnen de vereniging. Uit het onderzoek bleek dat er op vier van de vijf punten een onvoldoende werd gescoord: “Uit interne enquêtes blijkt dat een aanzienlijk deel van de leden zich onveilig voelt. ‘Tijdens de introductieperiode was nog steeds sprake van intimiderend, vernederend en vrouwonvriendelijk gedrag’, aldus Sitalsing” (Van den Berg 2018). De consequentie hiervan was dat Vindicat geen financiële ondersteuning meer kreeg en werd uitgesloten van officiële universiteitsaangelegenheden.

b. Hiërarchie en superioriteit

Sudentencorpora hebben een strenge hiërarchie. Hoe langer je lid bent, hoe hoger je status. Een aspirant-lid, ook wel ‘feut’ (naar foetus) genoemd, moet eerst een ontgroening doorstaan die vaak bestaat uit mensonterende en vernederende activiteiten, zoals de ontgroening van de eerdergenoemde Sanda Dia:

Dia werd het slachtoffer van een extreem ontgroeningsritueel van de studentenvereniging Reuzegom, waarbij de jongen liters alcohol moest drinken, evenals grote hoeveelheden visolie. Ook werd hij urenlang buiten in een put met ijskoud water gezet. Ondertussen werd er over Dia heen geplast en moest hij een papje eten waarin een muis was vernalen met een blender (Van der Ploeg 2021).

Verder hebben corpora een groot aantal regels waaraan de leden zich dienen te houden. Dit geldt vooral voor een nieuw lid, ook wel ‘nul’ genoemd. De hoogste functie is die van ‘president’.

In “Kerstens, Kamphuys & Van Binsbergen” komt de hiërarchie binnen het studentencorps niet sterk naar voren. We zien het wel terug in de rol van Van Binsbergen, die door Kamphuys en Kerstens toch op enigszins denigrerende manier wordt behandeld. Zo moet Van Binsbergen eerst een aantal vragen over Ajax correct beantwoorden, voordat hij mee mag met Kamphuys en Kerstens naar de *Champions League* finale van Ajax.

Corpsstudenten hebben ook de naam zich verheven te voelen boven andere bevolkingsgroepen, dat ze een soort elite vormen en uit gegoede families komen. Dit zijn we ook terug in *corps* of *korps*, dat vooral in het leger gebruikt wordt om een bepaalde elite-eenheid aan te duiden, zoals korps mariniers. Lid worden van een studentencorps lijkt dan ook vaak een garantie voor een succesvolle carrière.

In “Kerstens, Kamphuys & Van Binsbergen” komt dit gevoel van superioriteit duidelijk naar voren. Als Kamphuys en Van Binsbergen wakker worden met een hevige kater door het lawaai van aan de straat werkende arbeiders, gaat eerst de halve afwas het raam uit, gevolgd door een krat bier. Tenslotte urineert Kerstens uit het raam met het commentaar: “Arbeiders, ik word er helemaal ziek van” (*Jiskefet*, “Lullo’s Compleet”). In een andere aflevering wordt er pizza besteld.

Deze wordt bezorgd door een Turkse pizzakoerier, die vervolgens door Kerstens en Kamphuys wordt gevraagd de pizza en drinken te serveren en borden af te wassen. Niet alleen wordt hier neergekeken op een ‘minderwaardig’ beroep als pizzakoerier, maar ook nog eens op een minderheid in de Nederlandse maatschappij.

Alhoewel “Kerstens, Kamphuys & Van Binsbergen” in het midden van de jaren negentig werd uitgezonden, is deze kwestie moeiteloos te vertalen naar de huidige maatschappij, met discussies over het immigratiebeleid (en dus over minderheden in Nederland), etnische profilering, terminologie als ‘hoogopgeleiden’ en ‘laagopgeleiden’ en kritiek op de te witte elite van Nederland.

c. Taalgebruik

Corpsstudenten worden gassocieerd met een bekakte manier van spreken, zoals vaak ook gebeurt in betere kringen in streken als Het Gooi. Dit accent wordt buiten de subcultuur van de studentencorpora vaak als arrogant ervaren, zoals ook blijkt uit een onderzoek van Slam FM uit 2018.

Een meerderheid van de 247 ondervraagden ergert zich het meest aan het bekakte studentenaccent dat in overvloed wordt gesproken in steden als Amsterdam, Leiden en Groningen. Mensen storen zich voornamelijk aan het arrogante en het ‘kijk mij eens interessant zijn’-ondertoonje (“Studentenaccent” 2013).

De acteurs van *Jiskefet* maken veel gebruik van accenten om een bepaalde bevolkingsgroep of subcultuur te typeren. Zo praat de Amsterdamse proleet Johnnie plat Amsterdams en praten de naïeve dames van het buurthuis in de provincie een oostelijk of noordelijk dialect, dat in de buurt van het Drents komt. In “Kerstens, Kamphuys & Van Binsbergen” praten de studenten dan ook overdreven bekakt.

Corpsstudenten maken gebruik van een eigen vocabulaire, iets wat in veel subculturen het geval is. In “Kerstens, Kamphuys & Van Binsbergen” spreken de studenten elkaar voortdurend aan met ‘lul’ of ‘lullo’, vandaar dat de serie al snel bekend werd onder de naam “De Lullo’s”. De aanspreekvorm ‘lul’ werd al gebruikt, maar het neologisme ‘lullo’ heeft dankzij *Jiskefet* zijn weg gevonden naar *Van Dale*: “lullo – als variant van lul gepopulariseerd dankzij De Lullo’s van *Jiskefet*” (Van Dale, “Lullo” 2021). Het is echter niet de eerste keer dat ‘lullo’ werd gebruikt, zoals kleinkunstbiograaf Henk van Gelder aangeeft: “De in turbotaal gespecialiseerde Jan Kuitenbrouwer heeft intussen aangetoond dat het al in 1991 werd vermeld in het bundeltje “Jongerentaal”, van Cor Hoppenbrouwers. Ook het vergelijkbare ballo was al in dat boekje opgenomen” (Van Gelder, “Goedesmorgens” 314).

De aanspreekvorm ‘lullo’ werd al snel aangenomen als een soort geuzennaam door corpsstudenten. Hetzelfde mechanisme zagen we bij “Debiteuren/Crediteuren”. Bepaalde kenmerken van een subcultuur worden gepersifleerd,

waarna juist die uitvergroete elementen weer worden worden overgenomen door de subcultuur. Kees Prins zegt hierover:

Wraakneming op een milieu dat meent zich van alles te kunnen permitteren: dat is het zeker. Met afkeer: ‘Kom je in eettentjes en kroegen die je leuk vindt, staat er op een dag een corpsbal aan de bar. Dan denk je: ojú, het zal toch niet? En ja hoor: binnen twee weken is zo’n gelegenheid dan volledig overgenomen door de lullo-maffia. Denk je dat je het fenomeen corpsbal goed hebt aangepakt, heb je nog het meeste succes bij de corpsballen zelf. Zoals destijds ook met de persiflage op het kantoorleven, en later met het proletendom. Alleen maar schouderkloppen van lui die je denkt aan te pakken. Toch een raar fenomeen’ (Haveman 2000).

“Kerstens, Kamphuys & Van Binsbergen” heeft midden jaren negentig het studentencorps weer wat meer op de kaart gezet. De subcultuur waar Kees Prins zo’n hekel aan heeft, heeft eigenlijk zeer wel gevaren bij de serie.

5.1. Lesondersteuning

“Kerstens, Kamphuys & Van Binsbergen” kan als inleiding dienen bij het bespreken van het studentenleven in Nederland en Vlaanderen, en dan in het bijzonder van de subcultuur van de studentencorpora. In 2016 zou het studentenverenigingsleven in Nederland op de lijst Immaterieel Erfgoed geplaatst worden, maar door de negatieve publiciteit rond ontgroeningsrituelen bij vooral de corpora, werd daar voorlopig vanaf gezien: “De Nederlandse studentenverenigingen komen voorlopig niet op de lijst Immaterieel Erfgoed te staan. Het kenniscentrum dat hierover gaat, heeft de plaatsing opgeschort na de commotie over een geweldsincident bij het Groningse corps *Vindicat*” (“Alles doorstaan maar geen liefde geoogst” 2016). Voor veel NVT-studenten is het studentenverenigingsleven een onbekend fenomeen. Verder is het een actueel thema, omdat studentencorpora de laatste jaren weer vaak in het nieuws komen vanwege uit de hand gelopen ontgroeningen, zowel in Nederland als in Vlaanderen.

Studenten kunnen ook hier weer de opdracht krijgen de stereotypen te identificeren. Aangezien het hier juist om stereotypen gaat, is nuancering wel op zijn plaats. Dit kan door het fenomeen van studentencorpora neutraal te bespreken en te kijken wat ze zoal organiseren aan activiteiten voor studenten en hoe studenten baat kunnen hebben bij een lidmaatschap. Verder kan het bij de nuancering nuttig zijn om een onderzoek als *Grensoverschrijdend gedrag onder Groningse studenten* van het Instituut voor Integratie en Sociale Weerbaarheid (ISW) uit 2010 nader te bekijken met de studenten. In dit onderzoek wordt grensoverschrijdend gedrag onder eerstejaarsstudenten onderzocht, met als conclusie bij de sectie ‘Normen’:

Samenvattend kunnen we stellen dat het beeld dat er bestaat over Groningse studenten niet klopt met de werkelijkheid. Het beeld voorafgaand aan de studie is een karikatuur van de werkelijkheid die in sommige opzichten overeenkomt met het gedrag van de bijzonder veel

drinkende en feestende “lullo”. Gedurende de studie blijft dit beeld grotendeels intact. Het werkelijke gedrag van de gemiddelde Groningse student is echter veel gematigder (Nieuwenhuis & Postmes 2010).

Bovendien is het belangrijk om het verschil tussen studentencorpora, studentenverenigingen en studieverenigingen te benadrukken. De stereotypen van vrouwonvriendelijkheid en superioriteit kan verder aanleiding zijn voor een discussie over de positie van de vrouw en discriminatie in de academische wereld, een thema dat heden ten dage nog steeds speelt. Hierbij valt te denken aan de discussie over quota voor vrouwen in hogere posities op universiteiten, zoals onlangs speelde bij de TU Eindhoven: “De Technische Universiteit Eindhoven kan haar voorkeursbeleid voor vrouwen bij vacatures hervatten. Vorige zomer floot het College voor de Rechten van de Mens de universiteit nog terug omdat zij enkel vrouwen wilde toelaten tot sollicitaties” (De Lange 2021).

Op taalkundig gebied biedt “Kerstens, Kamphuys & Van Binsbergen” ook de nodige mogelijkheden. Het door *Jiskefet* gepopulariseerde woord ‘lullo’ is door veel corpsstudenten als geuzennaam aangenomen. Het aannemen van een geuzennaam komt vaker voor bij subculturen. Te denken valt hierbij bijvoorbeeld aan ‘boeren’, eigenlijk een spottende benaming voor mensen uit ‘de provincie’, voor de voetbalsupporters van PSV Eindhoven, of zelfs ‘superboeren’ voor de supporters van voetbalclub De Graafschap. Ook is het scheldwoord ‘nicht’ (voor homoseksueel) een veel gebruikte geuzennaam onder homoseksuelen. Op basis van een aflevering van “Kerstens, Kamphuys & Van Binsbergen” kunnen studenten bijvoorbeeld de opdracht krijgen bij verschillende subculturen de geuzennaam te zoeken en vervolgens te herleiden waar die naam precies vandaan komt.

Het taalgebruik in “Kerstens, Kamphuys & Van Binsbergen” kan aanleiding zijn om het specifieke vocabulaire van studentencorpora eens wat nader te bekijken en te analyseren. Gekeken kan worden naar de etymologie, maar ook naar wat die woorden nu precies zeggen over de subcultuur van de studentenvereniging. Zijn hier bijvoorbeeld sporen in terug te vinden van de stereotypen in “Kerstens, Kamphuys & Van Binsbergen”, zoals een vrouwonvriendelijke houding en een superioriteitsgevoel. Tenslotte kan de introductie van nieuwe woorden, zoals ‘lullo’ via populaire media worden besproken, ook in algemenere zin. In dat geval komen we al snel weer terecht bij “Van Kooten & De Bie”.

6. Besluit

Satire uit een ander land en in een vreemde taal is voor NVT-studenten vaak moeilijk te volgen. Niet alleen kan de vreemde taal problemen opleveren, ook is er een vrij grondige kennis van de culturele achtergrond nodig van het betreffende land. Aan de ander kant verrijken bepaalde satirische televisieprogramma’s juist

weer de cultuur en de taal, waardoor het tot de cultuur van een land gaat behoren. Door een satirisch programma als *Jiskefet* te gebruiken als inleiding en/of ondersteuning voor een les – en niet als zelfstandig lesmateriaal – over bepaalde cultuur- en taalelementen, krijgen de studenten niet alleen deze elementen uitvergroot voorgeschoteld, ook komen ze in contact met Nederlandse satire. Voorwaarde hierbij is dat de in *Jiskefet* geïdentificeerde stereotypen kritisch worden besproken en worden genuanceerd.

Bibliografie

- Andere Tijden. “Zo is het toevallig ook nog ‘s een keer””, 2021, <https://www.anderetijden.nl/aflevering/560/Zo-is-het-toevallig-ook-nog-s-een-keer>. Geraadpleegd 18 september 2021.
- Bouma, Kaya. “De corporale cultuur is diep geworteld in Nederland”. *De Volkskrant*, 29 september 2016, <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/de-corporale-cultuur-is-diep-geworteld-in-nederland~bfd32097/>. Geraadpleegd 1 maart 2021.
- De Jager, Nick. “Waarom was Zondag met Lubach zo succesvol?” *De Volkskrant*, 29 maart 2021, <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/waarom-was-zondag-met-lubach-zo-succesvol~bb1d887c/>. Geraadpleegd 18 september 2021.
- De Lange, Pepijn. “Meer vrouwen aan de top: TU Eindhoven kan voorkeursbeleid bij vacatures voortzetten”. *De Volkskrant*, 3 maart 2021, <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/meer-vrouwen-aan-de-top-tu-eindhoven-kan-voorkeursbeleid-bij-vacatures-voortzetten~bb34287b/>. Geraadpleegd 15 mei 2021.
- De Ruiter, Marieke. “Van koffie tot wc-papier: dit zijn de kosten van thuiswerken”. *De Volkskrant*, 18 juli 2020, <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/van-koffie-tot-wc-papier-dit-zijn-de-kosten-van-thuiswerken~bc3ff8b/>. Geraadpleegd 15 mei 2021.
- Haveman, Ben. “Kees Prins”. *De Volkskrant*, 8 april 2000, <https://www.volkskrant.nl/cultuur-media/kees-prins~b6ded519/>. Geraadpleegd 12 maart 2021.
- Henquet, Joris. “Welke typetjes van Koot & Bie zouden ook nog goed in 2020 passen?” *De Volkskrant*, 6 oktober 2020, <https://www.volkskrant.nl/cultuur-media/welke-typetjes-van-koot-bie-zouden-ook-nog-goed-in-2020-passen~b37e3245/>. Geraadpleegd 15 maart 2021.
- Jiskefet*. “Lullo’s Compleet”. Universal Music, 2010.
- Jiskefet*. “Debiteuren Crediteuren 1”. Universal Music, 1995.
- Jiskefet*. “Debiteuren Crediteuren 2”. Universal Music, 1995.
- Korteweg, Ariejan. “Na echec dividendbelasting voeden Ruttes stille gasten uit het bedrijfsleven de achterdocht”. *De Volkskrant*, 11 oktober 2018, <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/na-echec-dividendbelasting-voeden-ruttes-stille-gasten-uit-het-bedrijfsleven-de-achterdocht~bc996ee3/>. Geraadpleegd 15 mei 2021.
- Lips, Han. “Legendarische tv van Fred Haché was feest der herkenning”. *De Volkskrant*, 2 mei 2019, <https://www.parool.nl/nieuws/legendarische-tv-van-fred-hache-was-feest-der-herkenning~b6840f14/>. Geraadpleegd op 18 september 2021
- Nieuwenhuis, Marion, en Ton Postmes. *Grensoverschrijdend gedrag onder Groningse studenten. Een onderzoek naar omvang, trend sen verklarende factoren*. Instituut voor Integratie en Sociale Weerbaarheid (ISW), [2010].
- Snijders, Tim Igor. “Burgemeester Groningen dreigt Vindicat met sluiting na frustratie politieonderzoek naar geweldsincident”. *De Volkskrant*, 8 januari 2019, <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/burgemeester-groningen-dreigt-vindicat-met-sluiting-na-frustratie-politieonderzoek-naar-geweldsincident~b0ff5c37/>. Geraadpleegd 20 februari 2021.

- Studenten-Woordenboek.com. “Waakvarken”, <http://studenten-woordenboek.nl/w/waakvarken/>. Geraadpleegd 5 maart 2021.
- Van den Berg, Jurre. “Studentencorps Vindicat blijft op de strafbank: geen financiële steun”. *De Volkskrant*, 1 oktober 2018, <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/studentencorps-vindicat-blijft-op-de-strafbank-geen-financiele-steun~b0c043228/>. Geraadpleegd 14 maart 2021.
- Van Dale Online. “Goeiesmorgens deze morgen”. <https://www.vandale.nl/zoeken/zoeken.do#>. Geraadpleegd 3 maart 2021.
- . “Juffrouw Jannie”. <https://www.vandale.nl/zoeken/zoeken.do#>. Geraadpleegd 3 maart 2021.
- . “Lullo”. <https://www.vandale.nl/zoeken/zoeken.do#>. Geraadpleegd 3 maart 2021.
- . “Persiflage”. <https://www.vandale.nl/zoeken/zoeken.do#>. Geraadpleegd 3 maart 2021.
- . “Toedeledokie”. <https://www.vandale.nl/zoeken/zoeken.do#>. Geraadpleegd 3 maart 2021.
- Van Gelder, Henk. “Goedsmorgens; lullo – de taalrages van *Jiskefet*”. *Onze Taal*, 1996, jaargang 65, p. 314, https://www.dbnl.org/tekst/_taa014199601_01/_taa014199601_01_0225.ph. Geraadpleegd 5 maart 2021.
- . “*Jiskefet*: amusant en absurd nieuw tv-programma”. *NRC Handelsblad*, 8 september 1990, <https://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=Jiskefet:+amusant+en+absurd&coll=ddd&maxperpage=10&identificer=KBNRC01:000030216:mpeg21:a0167&resultidentificer=KBNRC01:000030216:mpeg21:a0167&rowid=1>. Geraadpleegd 15 februari 2021.
- Van den Hanenberg, Patrick. “Meestal mild, soms ongemeen venijnig”. *De Volkskrant*, 5 december 2005, https://www.volkskrant.nl/cultuur-media/meestal-mild-soms-ongemeen-venijnig~b88b0564/?utm_source=link&utm_medium=app&utm_campaign=shared%20content&utm_content=free. Geraadpleegd 18 september 2021.
- Van der Ploeg, Jarl. “Gruwelijk ontgroeningsritueel nu toch reden om Leuvense studenten van universiteit te bannen – ruim 2 jaar na dato”. *De Volkskrant*, 5 februari 2021, <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/gruwelijk-ontgroeningsritueel-nu-toch-reden-om-leuvense-studenten-van-universiteit-te-bannen-ruim-2-jaar-na-dato~b6023203/>. Geraadpleegd 5 maart 2021.
- Wels, Rinske. “André van Duin brengt humor van de straat, maar de dansende dames zijn verdwenen”. *Trouw*, 10 maart 2006, <https://www.trouw.nl/nieuws/andre-van-duin-brengt-humor-van-de-straat-maar-de-dansende-dames-zijn-verdwenen~b7bd3942/>. Geraadpleegd 20 maart 2021.
- Witteveen, Johan. “Er is hoop voor de middenklasse”. *De Volkskrant*, 6 februari 2016, <https://www.volkskrant.nl/economie/er-is-hoop-voor-de-middenklasse~b3195da5/>. Geraadpleegd 20 september 2021.
- z.a. “Alles doorstaan maar geen liefde geoogst”. *De Volkskrant*, 20 september 2016, <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/alles-doorstaan-maar-geen-liefdegeoogst~bbbe07b30/>. Geraadpleegd 15 mei 2021.
- z.a. “Debiteuren/Crediteuren steeds populairder”. *De Volkskrant*, 19 december 1995, <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/debiteuren-crediteuren-steeds-populairder~b75493c9/>. Geraadpleegd 28 maart 2021.
- z.a. “Irritatie is de grootste bron van inspiratie”. *De Telegraaf*, 14 februari 1994, <https://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=Jiskefet+monty+python&coll=ddd&maxperpage=10&identificer=ddd:010692173:mpeg21:a0284&resultidentificer=ddd:010692173:mpeg21:a0284&rowid=6>. Geraadpleegd 15 februari 2021.
- z.a. “KU Leuven stuurt Reuzegom-leden weg die betrokken waren bij fatale doop Sanda Dia”. *De Morgen*, 4 februari 2021, <https://www.demorgen.be/nieuws/ku-leuven-stuurt-reuzegom-leden-weg-die-betrokken-waren-bij-fatale-doop-sanda-dia~b762007d/>. Geraadpleegd 10 februari 2021.
- z.a. “‘Studentenaccent’ verkozen tot meest irritante tongval”. *Algemeen Dagblad*, 9 juli 2013, <https://www.ad.nl/binnenland/studentenaccent-verkozen-tot-meest-irritante-tongval~a6f425cc/>. Geraadpleegd 2 maart 2021.